

s ekép fennmaradásuk záloga bizonyos. Ők nem sajátjukat, létüket védelmézik, hanem minket magyarokat igyekeznek kiszorítani, a legszívtelenebbül s legirgalmatlanabbul, hogy eltöröltött létünkkel elpusztult sajátunkban osztozzanak. Mert ha Hunnia határai közt nincs hazánk, egyebütt e földön többé sehol sincs. (Idézi Váradi József a Széchenyi Zsebkönyvtár 1. füzetének 30—31. lapján.)

kf..

Kurt Böhme: Die Entfaltung der Gestaltungskunst des Kindes durch Spiel- und Beschäftigungsgaben. Leipzig, 1938. Fr. Brandstetter. (40 lap-11 képmelléklettel.)

E könyv szerzője klasszikus talajon áll, mikor abból indul ki, hogy a népi erőnek csírája, ősi sejtje a család. Már Pestalozzi és Fröbel mesterei voltak e gondolatnak. Fröbel egy híján száz évvel ezelőtt — nevezetesen évfordulóhoz közeledünk — 1840-ben megalkotta az »általános német gyermekkertet«. Ebben kellett volna egyesülniök az összes német leányoknak és anyáknak, hogy a népéletre, főleg a német népiségre nézve oly jelentős munkának, a gyermekápolásban és gyermeknevelésben való kiképzésüknek szenteljék magukat. A gyermekkert nemcsak a kisgyermekek játszóköreül volt szánva, vagyis a gyermek minden testi, jellemi és lelki hajlamai kiképzőhelyéül, hanem a leányok és asszonyok anyává képzésének gyakorlóteréül is, hogy képesek legyenek gyermekeiknek szakértő, céltudatos, kötelességteljesítő vezetői lenni a játékos korbéli fejlődés idején. Fröbel szándéka — sajnos — csak terv és követelmény maradt. Most azonban ismét az érdeklődés és jelentőség előterébe jutott az anyák ezirányú iskolázásának feladata, különösen a német pedagógiai életben. Könyvünk szerzője úgy érzi, hogy népe jövődjének kedvéért minden erőt meg kell feszíteni ebben az irányban, hogy az anyák kiképzése ne szorítkozzék csupán csecsemőápolási tanfolyamokra és ne akadjon meg ezen a fokon, hanem terjedjen ki arra, hogy a leányokat és asszonyokat képessé tegye az egész gyermekkor, különösen a 6. életévig terjedő kisgyermekkor idején való testi, jellembeli és lelki fejlődésnek megértésére és irányítására. Csak ennek segédelmével fejlődhetnek ki a gyermek hajlamai és tehetségei arra a magas fokra, mely csírája szerűen bennök szunnyad, s melyet a német népnek minden egyes fiától, de az összeségtől is meg kell követelnie a mai súlyos életharcban s a kultúráért folytatott küzdelemben. A könyv fejtegetései kimutatni törekszenek azt, hogy a gyermek fejlődése a játék folyamán erre a célra irányul, s csupán rajtunk múlik, hogy ezt a fejlődést megismerjük és előmozdítsuk. Azt is bizonyítani iparkodik szerzőnk, hogy a gyermek alkotóművészetének gondozása a játék és foglalkoztatás segédelmével nem szűnhetik meg az iskolába lépéssel, hanem éppen ellenkezőleg az iskolai oktatás, főleg az elemi iskolai munka lényeges alkotórészévé kell lennie. Ezt a gondolatot már a cselekedtető vagy munkaiskolai mozgalom fölkarolta s részben megvalósította.

Szerzőnk főntvázolt pedagógiai meggyőződésének részletes kifejtésére szolgálnak azok a gondolatok, melyeket az építőjátékok, síkidomi és vonalas-íráskönyvek alkalmazásának, a rajzolásnak, varrásnak és hajtogatásnak, a

síkidomok és testek készítésének szerepére vonatkozólag előad. Különösen érdekesek azok a fejtegetések, melyek az érzékfejlesztő játékok jelentőségét mutatják be, a tér- és alakérzék, a színérzék, súly-, íz-, szaglási és hallási érzék kiművelése terén.

K. Böhme számos képpel és táblázattal kísért könyve, alcímének megfelelően (»Szülők és nevelők vezetője és tanácsadója«) valóban érdekelheti nemcsak az anyákat, hanem a kisdédóvás munkásait is.

Gyulai Ágost.

Paul Häberlin: Möglichkeit und Grenzen der Erziehung. Eine Darstellung der pädagogischen Situation. 2. kiad. Schweizer Spiegel-Verlag. Zürich, 1936. 139 lap.

A nevelés lehetősége és határai: a nevelés történetén végigvonuló örök kérdés, amelyre a gyakorlat hol igenlő, hol tagadó választ ad. Ezzel szemben szerzőnk, a bázeli egyetem tanára, a személyi adottságokból indul ki, azokat mindvégig reálpszichológiai és individuálpeszichológiai szempontból elemezi, mérlegeli és hasonlítja össze. Szerinte ezekből tevődik össze a pedagógiai helyzet, állapot (*Situation*), amelynek középponti tengelye az úgynevezett *Auseinandersetzung*. A nevelt és a nevelő közt dinamikus folyó ilyen eszmecsere, magyarázgatás, tárgyalás, leszámolás, megegyezés különböző ágait, legfőképpen szálat mindvégig nyomon kísérik hol széjjelfolyó, hol ismétlődő fejtegetések. Ezekben az eligazodást a szerző egészen az olvasóra hárítja, mert nem tartja szükségesnek, hogy a hat fejezet mindegyikének élére maga illessze oda a vezető irányelvet. Kivételes eljárás továbbá az utalásoknak és irodalomnak teljes mellőzése.

Ez a könyv nem könnyű olvasmány: haszonnal csak annak jár, aki képes és hajlandó saját szellemi fegyverzetével a helyenként szövevényes gondolatvilágba behatolni. Ezt kísérreljük meg a következőkben a vezető fogalmak és gondolatok kiemelésével, miközben magát a szerzőt is megszólaltatjuk.

Minden nevelési lehetőségnek, szándéknak, jogosultságnak feltétele a már említett *Auseinandersetzung*: értelme az ellentétek feloldása a lét egységében. Ez két egyénileg különböző személy között pereg le, akik egyúttal mint alany és tárgy szerepelnek: mindegyik akar valamit, létének kiteljesülésére törekszik, de nem képes egyéniségéről lemondani, ami a nehézségeket fokozza. Mindegyiknek megvan a maga énje, amelyben valósággal él és amelyet a legjobb igyekezettel sem sikerül teljesen áthidalni, jóllehet lényegében mind a kettő ugyanaz: ember. Ennek felismerésében rejlik a pedagógiai helyzet (*Situation*) egyetemes alapja; eleget akkor teszünk neki, ha szüntelen alkalmazkodunk a folyton változó saját és külső szubjektivitáshoz és elfogultság nélkül mindig újjáalakítjuk érintkezésünk módját. Ebben egységre kell törekedni (*Verkehrs-Einheit*), arra, hogy lelkiismeretünk sugallata szerint mindig helyesen cselekedjünk, az igazság szellemében segítsük a növendéket azzá fejlődni, ami benne van, amivé lennie kell. Ez azonban feltételezi, hogy a jónak, a létnek egysége szemszögéből a növendék is tisztába jöjjön önmagával. Mindez a nevelő részéről kellő lélektani készültséget feltételez (ifjúságtanulmány).

Magyar Paedagogia XLVIII. 3.